

Anna HERNACKA-JANIKOWSKA

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ahj@ukw.edu.pl

MIEDZY IZOLACJONIZMEM A INTEGRALNOŚCIĄ PRZEDMIOTU BADAŃ W NAUKACH O POLITYCE I ADMINISTRACJI ORAZ W NAUKACH O BEZPIECZEŃSTWIE

ABSTRACT Between Isolationism and the Integrity of the Subject of Research in Political and Administration Sciences and Security Sciences

The aim of the article is to present the subject of research in the social sciences, in particular in the sciences of politics and administration and security sciences. The intention of the article is to show two different research positions relating, on the one hand, to the interdisciplinarity of undertaken scientific research, and on the other hand, to objective isolationism, thus indicating a strict cognitive framework for specific social phenomena. The author wishes to point out the doubts of the research community regarding the identity of security sciences and political sciences. In addition, this article attempts to answer the question of whether there is a dispute regarding the subject of research in the sciences of security and the science of politics and administration.

Keywords: science of politics and administration, science of security, subject of research, social sciences, interdisciplinarity, subject isolationism

Słowa kluczowe: nauki o polityce i administracji, nauki o bezpieczeństwie, przedmiot badań, nauki społeczne, interdyscyplinarność, izolacjonizm przedmiotowy

WPROWADZENIE

Rozbudowany proces organizacji i kreacji wiedzy wymaga zastosowania odpowiednich sformalizowanych kryteriów przeprowadzania czynności badawczych. Jednym z głównych elementów jest wyodrębnienie przedmiotu badań. Problematyka zauważalna na tym etapie to korelacja przedmiotu badań z określoną dyscypliną naukową, nie zawsze łatwą do zakwalifikowania. Obserwacja procesów społecznych prowadzi do wniosku, że wiele zjawisk poddawanych naukowej refleksji nie mieści się w ramach jednej dyscypliny, lecz przyjmuje bardziej interdyscyplinarny charakter. Choć wydawać by się mogło, że integralność nauk sprzyja procesowi poszerzaniu wiedzy o nowe obszary, badacze nie są zgodni co do zasadności podejmowania holistycznych badań. Niemniej obecnie coraz częściej łączy się różne dyscypliny naukowe w celu zbadania konkretnego zjawiska. Przedmiotem niniejszego artykułu jest omówienie relacyjności nauk o bezpieczeństwie oraz nauk o polityce i administracji w ramach badań naukowych.

Zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa są przedmiotem nie tylko publicznego dyskursu, ale stanowią również niezwykle interesującą i rozbudowaną kategorię rozważań naukowych. Bezpieczeństwo jest bowiem jedną z najważniejszych potrzeb i wartości człowieka. Dbałość o zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa państwa oraz jego obywateli jest fundamentalnym zadaniem polityki wszystkich państw. Z uwagi na to ta interesująca poznawczo kategoria stała się przedmiotem refleksji różnych dyscyplin naukowych. Aspekt bezpieczeństwa jest ciekawą kategorią poznawczą skorelowaną z innymi dyscyplinami naukowymi, wśród których wymienić można: politologię, prawo, socjologię, psychologię czy historię.

Intensyfikacja czynności badawczych podejmowanych w obszarze bezpieczeństwa zrodziła potrzebę dyskusji na temat wyłonienia odrębnej dyscypliny naukowej¹. Rozważania dotyczące zasadności i celowości wyodrębniania poszczególnych dyscyplin naukowych, w tym nauk o bezpieczeństwie, są wciąż aktualne i stanowią przedmiot licznych kontrowersji. W dominującym stopniu wątpliwości podejmowane przez przedstawicieli nauki obejmują przede wszystkim zagadnienia związane z tożsamością nauk o bezpieczeństwie. Dodatkową problematykę stwarza powołanie do życia dyscypliny nauk o obronności, która w swym założeniu również podejmuje tematykę

¹ Genezy „nauk o bezpieczeństwie” szukać należy m.in. w naukach wojskowych, poczynawszy od dekretu z 22 października 1947 roku o utworzeniu Akademii Sztabu Generalnego, a następnie dokumentu z 1965 r., w którym wyszczególniono nauki wojskowe w klasyfikacji nauk (zob. Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z 15 lipca 1965 r. w sprawie bliższego określenia stopni naukowych i tytułów naukowych w zależności od dziedziny nauki lub dyscypliny naukowej, których te stopnie i tytuły dotyczą). W 2011 roku w miejsce zlikwidowanych nauk wojskowych powołano nauki o bezpieczeństwie oraz nauki o obronności. Z kolei w 2018 roku usunięte zostały z klasyfikacji nauki o obronności, by w ostatecznym kształcie usytuować samodzielnie nauki o bezpieczeństwie. Szerzej na temat ewolucji nauk o bezpieczeństwie m.in.: A. Czupryński, *Istota nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2020, nr 73, t. 1; D.A. Baldwin, *Security Studies and the End of Cold War*, „World Politics” 1995, vol. 48, no. 1; B. Buzan, L. Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge 2009; B. Taylor, *The Evolution of National Security Studies*, Canberra 2012.

bezpieczeństwa. Podkreślenia wymaga fakt, że dyscyplina ta, choć zdezaktualizowana na mocy Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, ugruntowała swoją pozycję na płaszczyźnie kilku innych istniejących dyscyplin naukowych, wpisując się tym samym w istotny zakres podejmowanej problematyki².

Kwestie bezpieczeństwa w naukowym dyskursie przybierają zatem nie tylko wcześniej dostrzeżalną dualistyczną formułę, która z jednej strony przynależna jest naukom o bezpieczeństwie, z drugiej natomiast – naukom o obronności, ale stanowią kategorię multidyscyplinarną.

Za punkt wyjścia dla niniejszych rozważań uznać należy zaprezentowanie ujęcia definicyjnego dyscypliny naukowej. Zatem dyscyplina naukowa to *doniosła społecznie, ukształtowana i wyodrębniona ze względu na przedmiot w znaczeniu formalnym i cel badań część nauki w znaczeniu instytucjonalnym uznana za jej podstawową jednostkę klasyfikacji*³.

Kluczowym elementem staje się w tym zakresie przedmiot badań, który powinien być unikalny w swym założeniu, aby móc skutecznie wyodrębnić określoną dyscyplinę naukową. Zważywszy jednak na dynamikę życia społecznego, uznać można, że samo kryterium przedmiotu badań nie jest w pełni wystarczające. Jak zaznaczył Heinz Heckhausen, oprócz przedmiotu badań ważnymi elementami składowymi dyscypliny naukowej są: poziom integracji teoretycznej, metody i narzędzia analityczne, stopień związku z praktyką oraz uwarunkowania historyczne⁴. Również Stanisław Kamiński wskazał na kryteria zewnętrzne oraz wewnętrzne określające autonomię danej dyscypliny naukowej. Zgodnie z tym:

*W pierwszym wypadku bierze się pod uwagę samą nazwę, która występuje jako symbol jednocyfrowy i wyodrębniający jej desygnat, bądź pewną ciągłość w czasie jakiegoś układu poznania (traktuje się go jako całość genetyczną), bądź powiązania personalne, gdy pewną dziedziną poznania zajmuje się osobna grupa uczonych, bądź względy organizacyjne uniwersytetów lub instytutów. Sprawdzianem bardziej wewnętrznej samodzielności dyscypliny naukowej jest dający się wyróżnić układ problematyki ze względu na osobny przedmiot formalny lub swoisty cel poznania albo z powodu odrębnej aparatury pojęciowej lub metody badania czy systematyzowania*⁵.

Nauki o polityce i administracji stanowią dyscyplinę o ugruntowanym warsztacie metodologicznym oraz katalogu określonych zjawisk charakterystycznych dla tej dyscypliny. Niemniej, co warto zaznaczyć, toczą się spory i debaty naukowe co do zakresu metodologicznego omawianych dyscyplin, ich aspektów formalnych, jak również zakresu przedmiotowego. Głównym zarzutem jest brak ściśle określonej metodologii

² Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz.U. 2022 poz. 2202.

³ J. Szczepański, *Dyscyplina nauk o polityce: status teoretyczny i prawny*, [w:] *Nowe spojrzenia w naukach o polityce*, t. 5, red. A. Dąbrowski, M. Ludwiniak, Warszawa 2014, s. 13.

⁴ A. Misiuk, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30), s. 10-11.

⁵ S. Kamiński, *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*, Lublin 1970, s. 214.

badania naukowych. Zarówno nauki o polityce i administracji, jak i nauki o bezpieczeństwie nie dysponują „sztandarowymi” metodami badań⁶.

Zagadnienia dotyczące systemów oraz teorii politycznych, myśli politycznej, ruchów i doktryn politycznych, systemów państwowych oraz transformacji społeczno-politycznej stanowią nieodłączny element rozważań w naukach o polityce i administracji. Zatem możliwe jest określenie elementów rzeczywistości społeczno-politycznej, które charakteryzują się ścisłym politycznym rodowodem. Niemniej w niezwykle dynamicznym i zmiennym układzie społecznym istnieje szereg zjawisk, które nie wykazują ścisłej politycznej proveniencji, a stają się jednocześnie przedmiotem refleksji nauk politycznych. Dzieje się tak z powodu zabiegu upolitycznienia zjawiska, choć i w tym zakresie nie brakuje wątpliwości co do zasadności tych działań. Szymon Wróbel twierdzi, że:

Polityczność to niesłychanie trudne do sprecyzowania pojęcie. A ponadto nadzwyczaj intrygujące. Jak się wydaje, nie potrafimy go zdefiniować, a równocześnie nieustannie oskarżamy się o wzajemne pojmowanie polityki zbyt szeroko lub zbyt wąsko i/lub o dokonywanie „upolitycznienia”, w domniemaniu podłego posuwania polityki zbyt daleko⁷.

Na trudności tożsamościowe nauk o polityce i administracji zwrócił również uwagę Ryszard Skarżyński, według którego, *jeśli nie posiadamy teorii pozwalającej wyjaśnić, czym specyficznym wyróżnia się to, co polityczne, nie ma racji bytu dyscyplina wiedzy nazywana politologią. Przypisany jej intuicyjnie obszar badania z powodzeniem mogą przejąć inne nauki społeczne: socjologia, historia, ekonomia, psychologia i prawo⁸.*

Inni znawcy przedmiotu uważają, że *polityczność ma charakter relacyjny i kontekstowy, gdyż związana nie jest po prostu z jakąś samoistością czy samowystarczalnością „polityki”, lecz z wzajemnym przenikaniem się „polityki” i „nie-polityki” oraz ze współzależnością różnych, „niepolitycznych” sfer życia społecznego⁹.*

W kontekście niezwykle dynamicznych zmian zachodzących w otaczającej nas rzeczywistości warto również odnieść się do samego pojęcia upolitycznienia pewnych zjawisk. Według Mirosława Karwata *termin „upolitycznienie” może być określeniem złożonego, wieloaspektowego mechanizmu współzależności między polityką a zjawiskami formalnie czy pierwotnie nie zaliczanymi do jej zakresu. Może być określeniem zarówno konkretnych przejawów wpływu polityki na gospodarkę, kulturę symboliczną, twórczość artystyczną (oraz jej upowszechnianie i recepcję społeczną), na funkcjonowanie administracji, mediów, na życie codzienne, prywatne i intymne ludzi, jak i tendencji (poniekąd narastającej) do przenikania polityki we wszystkie dziedziny życia, do więcej*

⁶ W. Szewczak, *Specyfika badań politologicznych w Polsce*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2023, vol. 78, s. 128.

⁷ S. Wróbel, *Granice polityczności. Czy to, co prywatne może stać się polityczne?*, [w:] *Od filozofii polityki do praktyki politycznej*, red. A. Szahaj, Toruń 2006, s. 41.

⁸ R. Skarżyński, *Podstawowy dylemat politologii I (2010)*, [w:] *Przedmiot poznania politologii. Podstawy dyscypliny nauki*, red. R. Skarżyński, Białystok 2014, s. 77.

⁹ Z. Blok, M. Kołodziejczak, *O statusie i znaczeniu kategorii polityki i polityczności w nauce o polityce*, „Studia Politologiczne” 2015, vol. 37, s. 21, cyt. za: M. Karwat, *Polityczność i upolitycznienie. Metodologiczne ramy analizy*, „Studia Polityczne” 2010, vol. 17, s. 84-86.

niż ingerencji – do podporządkowania zjawisk i przemian społecznych regułom i funkcjom polityki¹⁰.

Mając na uwadze inne opinie, należy powtórzyć za Wiktorem Szewczakiem, że *kryterium przedmiotowe nie może prowadzić do wyznaczenia jasnych i niepodważalnych granic dyscyplin naukowych, gdyż kłóci się ono ze strukturą naukowej wiedzy teoretycznej, i to na wielu różnych poziomach jej organizacji*¹¹.

Odnaleźć można wiele odwołań i definicji terminu „polityczność”. Do jednych z najbardziej wyrazistych należy interpretacja Carla Schmitta, który za naturę polityczności uznaje wszelkie konflikty między *wrogiem a przyjacielem*¹². Nieco odmienny kontekst hasła „polityczność” prezentuje Chantal Mouffe, zdaniem której polityczność to *wymiar antagonizmu leżący u podstaw każdego ludzkiego społeczeństwa, przez politykę natomiast zestaw praktyki instytucji, które w obliczu prowadzonego przez polityczność konfliktu tworzą porządek umożliwiający ludzkie współistnienie*¹³.

Abstrahując od stanowisk zwolenników i oponentów niniejszego rozwiązania, zasadne jest postawienie pytania: czy dynamicznie rozwijające się, wielowymiarowe zjawiska społeczne, gospodarcze, polityczne, prawne można interpretować i wyjaśniać jedynie w obrębie jednej dyscypliny naukowej? Czy lepsze i bardziej użyteczne jest zatem wyznaczanie granic pól badawczych w postaci izolacjonizmu przedmiotowego, czy efektywniejsza w analizie zjawisk jest interdyscyplinarność omawianych fenomenów? Tłem niniejszych rozważań i próby rozstrzygnięcia powyższych stanowisk będą nauki o polityce i administracji oraz nauki o bezpieczeństwie. Wobec tego warto postawić kolejne pytanie – czy istnieje spór o przedmiot badań w naukach o polityce i administracji i naukach o bezpieczeństwie?

ROZSZERZANIE POLA BADAWCZEGO

Pomimo zastrzeżeń co do rozszerzania pola badawczego zjawisk społecznych w obrębie różnorodnych dyscyplin naukowych, zaakcentować należy pozytywne aspekty związane z tym zabiegiem. Z perspektywy czynności naukowych istotna jest eksploracja różnorodnych obszarów badawczych i wyjaśnianie nowych zjawisk społecznych¹⁴. Efektem tych działań jest tworzenie nowych konstruktów teoretycznych, które dostarczają wiedzy o otaczającej nas rzeczywistości. Dzieje się tak za pomocą m.in. świadomej postawy badacza wobec pluralizmu teoretyczno-metodologicznego.

¹⁰ M. Karwat, *Polityczność i upolitycznienie...*, s. 63-64.

¹¹ W. Szewczak, *Struktura wiedzy teoretycznej a przedmiot badania politologii*, „Studia Politologiczne” 2017, vol. 46, s. 56.

¹² J. Kasza, *Między polityką a politycznością. Analiza dyskursów politycznych z punktu widzenia (kulturowej) ekonomii politycznej*, „Zarządzanie Publiczne” 2018, nr 3(43), s. 267.

¹³ Ch. Mouffe, *Polityczność. Przewodnik*, „Krytyki Politycznej”, Warszawa 2008, s. 24.

¹⁴ W. Kitler, *Transdyscyplinarność badań w naukach o bezpieczeństwie i w naukach o obronności*, [w:] *Metodologiczne i dydaktyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, red. W. Kitler, T. Kośmider, Warszawa 2015, s. 162.

Wielość interpretacji określonych zjawisk nie stanowi negatywnego przejawu procedur badawczych, a jedynie wzbogaca treści naukowe i przyczynia się do integracji wiedzy. Jak zauważył Artur Laska, *drogą do obiektywizmu politologii jest dopuszczenie pluralizmu ujęć teoretyczno-metodologicznych, a tym samym wielość interpretacji*¹⁵.

Warto również przytoczyć opinię Barbary Krauz-Mozer, według której uznawanie pluralizmu metodologicznego w naukach o polityce wiąże się z jednoznacznym zaakceptowaniem i uwzględnieniem interdyscyplinarnego charakteru politologii¹⁶. Godząc się na pluralizm, czerpiemy metodologię badań z innych dyscyplin naukowych, podkreślając tym samym wielowymiarowość i interdyscyplinarność analizowanego zjawiska.

Analogiczną sytuację można zaobserwować w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Podejmując próbę przyjęcia za przedmiot badań zagadnień związanych np. z bezpieczeństwem militarnym, możliwe jest odwołanie się autora do chociażby dorobku nauk o obronności, które swój warsztat metodologiczny i teoretyczny zawdzięczają dorobkowi nauk wojskowych. Obecnie zmianie uległy dziedziny i dyscypliny naukowe, tak więc podejmowanie rozważań dotyczących wcześniej wspomnianego bezpieczeństwa militarnego oscylować będzie wokół dyscyplin nauk o bezpieczeństwie, nauk o polityce i administracji, jak również stosunków międzynarodowych. Ponadto:

*Respektowanie zasady obiektywizmu wiedzy naukowej to jeden z najważniejszych postulatów i zarazem invariantów metodologicznych nakładanych na praktykę badawczą. Postulat ten, jak wiadomo, stanowi bazę posługiwania się kryterium intersubiektywnej kontrolowalności – a w konsekwencji społecznościom badaczy umożliwia przyjmowanie w obszar nauki – bądź odrzucenie poza jej granice – danego systemu przekonań*¹⁷.

Możliwość kreowania nowych, odmiennych konstruktów myślowych i teoretycznych pozwala na uznanie innych perspektyw na analizowaną materię, a tym samym stwarza możliwość dzielenia się wiedzą¹⁸. Użyteczne byłoby przekroczenie zastanych modeli poznawczych, charakterystycznych dla danej dziedziny i podjęcie ryzyka związanego z triangulacją perspektyw badawczych¹⁹.

TERMINOLOGIA

Trudności stwarza również wykreowanie jednolitej siatki pojęciowej, która w pełni odpowiadałaby wymogom konkretnej dyscypliny. Waldemar Kitler uważał, że:

¹⁵ A. Laska, *Polityka jako przedmiot badań w realiach instrumentalizacji politologicznego rozumu*, „Przegląd Politologiczny” 2014, nr 4, s. 145.

¹⁶ Z. Blok, *Drogi poszukiwania tożsamości „nauki o polityce”*, „Przegląd Politologiczny” 2013, nr 4, s. 41.

¹⁷ B. Pogonowska, *Kulturowe ujęcie zagadnienia obiektywizmu badań ekonomicznych*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2016, nr 2(80), s. 69.

¹⁸ R. Szynowski, *Nauki o bezpieczeństwie a nauki o administracji*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 21, s. 82.

¹⁹ R. Matera, *Wybrane argumenty na rzecz interdyscyplinarności badań na styku nauk ekonomicznych i politycznych*, „Polityka i Społeczeństwo” 2013, nr 4(11), s. 6.

*Chaos terminologiczny w naukach o bezpieczeństwie utrudnia możliwość komunikowania się w ramach zwartej teorii, a także stwarza możliwość dowolnego jej stosowania, co prowadzi do braku logicznie powiązanych tez, hipotez, praw i definicji jednoznacznie wyjaśniających określony przedmiot badań*²⁰.

Wydawać by się mogło, że nauki społeczne dysponują katalogiem zjawisk niejednorodnych, które niekiedy trudno poddać jednoznacznej interpretacji. W kontekście nauk o bezpieczeństwie podnosi się, aby wyodrębnić jednolity katalog badawczy o ścisłej terminologii, który czyniłby zadość procedurom naukowym. Jednak zastanowić się należy nad tym, czy w ogóle możliwe jest stworzenie ścisłych granic poznawczych zjawisk i umiejscowienie ich w konkretnej dyscyplinie naukowej. Problematiczny może być bowiem termin „bezpieczeństwo polityczne” i uznanie, czy zagadnienie to właściwe jest do badania w kontekście nauk o bezpieczeństwie, czy jest immanentnie związane z obszarem nauk o polityce i administracji. Intuicyjnie kwestie związane z „bezpieczeństwem politycznym” rozpatrywane będą w perspektywie nauk o polityce i administracji.

Osobnym dylematem pozostaje również jednoznacznie stwierdzenie, czym jest polityka i próba wyodrębnienia jednej i jedynej definicji tego terminu, co w pewien sposób determinowałoby dalsze rozważania w kwestii bezpieczeństwa politycznego²¹. Z drugiej strony „bezpieczeństwo polityczne” możliwe jest do analizy w kontekście nauk o bezpieczeństwie, zważywszy chociażby na fakt, że stanowi ono jeden z kluczowych elementów typologii bezpieczeństwa w zakresie przedmiotowym²². Ponadto nadal mamy do czynienia z bezpieczeństwem *sensu largo* i w tym zakresie możliwe jest rozpatrywanie bezpieczeństwa politycznego w obszarze nauk o bezpieczeństwie.

Wątpliwości terminologiczne i wyraźne zakreslanie pola badawczego są charakterystyczne nie tylko w kontekście dyskursu dotyczącego tożsamości nauk o bezpieczeństwie. Jak podkreślił Filip Pierzchalski, *wśród polskich politologów uwidacznia się tendencja do rygorystycznego, wręcz autorytatywnego, wydzielania przedmiotu badania (poznania) z interdyscyplinarnego tła badawczego w celu zapewnienia nauce o polityce nie tylko ścisłej naukowości, lecz przede wszystkim godnego statusu oraz miejsca w panteonie „prawdziwej” nauki*²³.

Należy się zgodzić z powyższym stanowiskiem, bowiem nadmierne zawężanie kręgu zjawisk możliwych do rozpatrywania tylko w jednej właściwej dyscyplinie naukowej może skutkować zniekształceniem analizowanego fenomenu.

²⁰ M. Lutostański, *Idea wyodrębnienia dyscypliny naukowej „nauki o bezpieczeństwie” i jej konsekwencje*, „Historia i Polityka” 2018, nr 25(32), s. 15, cyt. za: W. Kitler, *Transdyscyplinarność badań...*

²¹ L. Chojnowski, *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe. Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki” 2012, t. 165, nr 3, s. 110.

²² Kryterium przedmiotowe bezpieczeństwa jest jednym z głównych elementów typologii bezpieczeństwa, na które składa się bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo informacyjne itd. Zob. R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Warszawa 1999, s. 30-32.

²³ F. Pierzchalski, *Polityka jako rozmyty przedmiot badań*, [w:] *Metafory polityki*, red. B. Kaczmarek, t. 4, Warszawa 2013, s. 47.

INTERDYSCYPLINARNOŚĆ A IZOLACJONIZM PRZEDMIOTOWY

Problematyka interdyscyplinarności badań naukowych zauważalna jest nie tylko w obszarze nauk o bezpieczeństwie i nauk o polityce i administracji, lecz także w innych dyscyplinach naukowych. Wielu badaczy prezentuje odmienne poglądy dotyczące kwestii interdyscyplinarności. Niektórzy z przedstawicieli nauk formułują jednoznaczne i negatywne tezy związane z tym, że *interdyscyplinarność stanowi przejaw uzurpacji tożsamości i w ogóle nie jest rzeczą możliwą do zrealizowania*²⁴. Inni uważają, że *nie ma takiej dyscypliny, która byłaby w całości autonomiczna czy całkowicie odizolowana od innych*²⁵. Niektórzy przedstawiciele nauk o polityce i administracji mają wątpliwości wobec interdyscyplinarności badań, których podłożem jest dylemat co do *rozdzielenia między interdyscyplinarnością, wielodyscyplinarnością i zapożyczeniami (borrowing) jako trzema stopniami „przekrojowej dyscyplinarności” (cross-disciplinarity), która miałaby polegać na wyjmowaniu z innych dyscyplin pojęć, teorii i idei w celu rozwiązania konkretnych problemów*²⁶.

Niemniej od wielu lat dostrzegalna jest intensyfikacja podejmowania badań w duchu interdyscyplinarnym, która prowadzi do zacierania się granic poznawczych wielu zjawisk różnorodnych obszarów naukowych. Jak twierdzą liczni badacze, wszelkie reformy i działania związane z promowaniem interdyscyplinarności nie mają na celu obalania systemu odrębności, autonomii dyscyplin naukowych, a jedynie *budowanie mostów pomiędzy nimi*²⁷.

Biorąc pod uwagę wszelkie sądy wartościujące, dotyczące określania granic poznawczych czy też prowadzenia wieloaspektowych badań, nie należy tracić z pola widzenia wielowymiarowości danego zjawiska, bowiem nieuchwycenie innych, odrębnych dyscyplinarnie aspektów mogłoby wpłynąć na zniekształcenie oglądu przedmiotu analizy.

Ponadto ogranicza to w pewien sposób pogłębianie refleksji naukowej nad złożonymi i niejednołitymi zjawiskami, szczególnie tych w sferze społecznej. Izolowanie konkretnego przedmiotu badań w obrębie jednej dyscypliny nie tylko powstrzymuje samego badacza od eksploracji innych, pozadyscyplinarnych argumentów dla rozpatrywanego zagadnienia, ale również skutkuje błędami poznawczymi zjawiska²⁸. Budowanie szczegółowych opisów przedmiotu badań w aspekcie interdyscyplinarnym, inspiracje badacza związane z chęcią uchwycenia innych, odmiennych ram poznawczych dla konkretnego zjawiska stwarzają przestrzeń dla kształtowania świadomości badawczej oraz kreowania innowacyjnych płaszczyzn analitycznych. Izolacjonizm przedmiotowy

²⁴ A. Hejmej, *Interdyscyplinarność i badania komparatystyczne*, „Wielogłos. Pismo Wydziału Polonistyki UJ” 2007, nr 1(1), s. 36.

²⁵ Tamże.

²⁶ J.P. Hudzik, *Kwestia interdyscyplinarności w politologii*, [w:] *Przedmiot poznania politologii. Podstawy dyscypliny nauki*, red. R. Skarżyński, Białystok 2014, s. 252.

²⁷ J.A. Jacobs, *Sidebar: The Need for Disciplines in the Modern Research University*, [w:] *The Oxford Handbook of Interdisciplinarity*, Oxford 2017, s. 38.

²⁸ F. Pierzchalski, *Polityka jako rozmyty...*, s. 47.

w tym zakresie, a więc próby nakreślenia wyraźnej delimitacji dyscyplinarnej dla poszczególnych kategorii procesów, zaburzają prawidłową deskrypcję i eksplanację funkcjonowania zjawiska.

Zaznaczyć jednak należy istotną różnicę. O ile izolacja danego przedmiotu badań w obrębie jednej dyscypliny związana jest z nadmiernym redukcjonizmem i jednoznacznością, o tyle wyraźne zaznaczenie wybranego kryterium pola badawczego analizowanego zjawiska jest oczekiwanym i użytecznym zabiegiem. Tytułem przykładu, badając partie polityczne, należy określić, jakie partie polityczne zostały poddane badaniom na podstawie m.in. definicji partii politycznej w rozumieniu ustawy²⁹, a także sprecyzować, czy omawiane będą partie prawicowe czy lewicowe wraz z uwzględnieniem elementów wyróżniających daną strukturę ideologiczną i programową³⁰.

Zarówno w naukach o polityce i administracji, jak i naukach o bezpieczeństwie podejmowane są badania komparatystyczne dwóch przeciwstawnych sobie elementów. Przykładem przedmiotu badań, wyrażającym się w naukach o polityce i administracji oraz naukach o bezpieczeństwie mogą być ugrupowania ekstremistyczne i różnego rodzaju ruchy, np. nacjonalistyczne oraz anarchistyczne i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa i obywateli³¹. W celu przeprowadzenia pełnowymiarowej analizy powyższych elementów właściwym zabiegiem byłoby określenie nie tylko elementów różnicujących dwa zjawiska, lecz wyznaczenie tzw. zbiorów, stanów pośrednich, a więc cech i wartości, które zbliżają do siebie analizowane zagadnienia³².

Biorąc pod uwagę relacyjność dwóch omawianych sfer, warto zwrócić uwagę na to, że obecnie odczuwalne jest realne poczucie zagrożenia, które spowodowane jest napięciami politycznymi i działalnością skrajnych ugrupowań³³.

Podobnym rozstrzygnięciom można poddać aspekt zachowań godzących w podstawowe normy i wartości prawnie chronione. Wszelkie napięcia społeczne i przejawiające się w tym zachowania nienormatywne mogą mieć podłoże i/lub związek z aspektem politycznym (m.in. mowa nienawiści, grupy o skrajnych poglądach itp.). To z kolei determinuje kształt bezpieczeństwa społecznego, co stanowi istotne wyzwanie dla polityki bezpieczeństwa państwa.

Przyjmując za podstawę przedmiotu badań założenia ściśle hermetyczne tożsamościowo i dyscyplinarnie, powielamy niedoskonałości wiedzy, bowiem *przedmiot badań nie może więc ostro określać granic dyscypliny bądź jej jądra, nie może samodzielnie przesądzać o jej tożsamości, tym bardziej, że sam jest zawsze niedookreślony i zmienny*³⁴. Zatem

²⁹ Art. 1, ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, Dz.U. 1997 nr 89 poz. 604.

³⁰ R. Bäcker [et al.], *Metodologia badań politologicznych*, Warszawa 2015, s. 34.

³¹ Szerzej na ten temat: P. Malendowicz, *Ekstremizm polityczny a bezpieczeństwo państwa i ład międzynarodowy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2015, nr 33, s. 151-169.

³² P. Malendowicz, *Nacjonalizm i anarchizm. Analiza komparatystyczna myśli i ruchu*, [w:] *Studia z dziejów anarchizmu (3). Wojna domowa w Hiszpanii (1936-1939)*, red. R. Skrycki, Chojna 2018, s. 304-305.

³³ A. Misiuk, *Nauki o bezpieczeństwie – geneza, istota i perspektywy rozwoju*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” 2018, t. 50, z. 2, s. 20.

³⁴ W. Szewczak, *Struktura wiedzy teoretycznej...*, s. 71.

przedmiot badań jest częścią składową procesu badawczego, jak również reprezentowanej dyscypliny i jej tożsamości.

Doniosły głos w sprawie interdyscyplinarności, szczególnie politologii, zabrał Ryszard Skarżyński, uznając, że *interdyscyplinarność w polskiej politologii rozumiana jest jako spotkanie specjalistów różnych dyscyplin, dla których zabrakło miejsca w ramach macierzystych placówek*³⁵. Według niego do prowadzenia badań interdyscyplinarnych niezbędna jest znajomość co najmniej dwóch dyscyplin³⁶.

PROBLEMATYKA WYZNACZANIA GRANIC POZNAWCZYCH

Pomimo licznych kontrowersji i wątpliwości co do wyznaczania granic poznawczych badanych obiektów nie jest możliwe wyznaczenie wyraźnej linii demarkacyjnej dzielącej zjawiska na te, które są charakterystyczne tylko i wyłącznie dla nauk o polityce i administracji oraz na te, które są typowe dla kategorii nauk o bezpieczeństwie. Nie można bowiem jednoznacznie stwierdzić, do której kategorii analizy należy dane zjawisko bądź klasa zjawisk.

Zdaniem Józefa Niznika *aspektowość postrzegania oraz złożoność rzeczywistości powodują, że za każdym razem można widzieć co innego oglądając to samo*³⁷. Zatem jeden fenomen może być rozpatrywany w kilku różnych aspektach naukowych, nie tracąc przy tym logicznej spójności. Przykład stanowić może bezpieczeństwo społeczności lokalnych, które z jednej strony możliwe jest do rozpatrywania w optyce nauk politycznych, wskazując tym samym na efektywność funkcjonowania polityki jednostek samorządu terytorialnego w kontekście bezpieczeństwa, zaś z drugiej – w perspektywie nauk o bezpieczeństwie, uwzględniając typologię zagrożeń. Ponadto poczucie bezpieczeństwa lub zagrożenia na określonym terenie, a zatem bezpieczeństwo w mikroperspektywie, wpływać może na identyfikację poczucia bezpieczeństwa przez ogół obywateli danego państwa³⁸.

Choć powyższe stwierdzenia dotyczą bardziej użyteczności przenikania się metod i zjawisk badawczych w obrębie różnych dyscyplin naukowych, czyniąc tym samym interesującym i interdyscyplinarnym określone zjawisko, to w pewnym zakresie uzasadnione mogą być obawy środowisk naukowych co do ryzyka zawłaszczania pola badawczego przez niektóre dyscypliny. Wątpliwości te wynikają z uwagi na fakt, że bezpieczeństwo w wymiarze aksjologicznym związane jest z innymi obszarami naukowymi niż nauki o bezpieczeństwie. Przykładem jest relacyjność bezpieczeństwa z politologią, filozofią, ekonomią, psychologią itp. Jak bowiem zauważył Józef Buczyński,

³⁵ R. Skarżyński, *Podstawowy dylemat politologii. Dyscyplina nauki czy potoczna wiedza o społeczeństwie? O tradycji uniwersytetu i demarkacji wiedzy*, Białystok 2012, s. 150.

³⁶ Tamże, s. 153.

³⁷ J. Niznik, *Przedmiot poznania w naukach społecznych*, Warszawa 1979, s. 21.

³⁸ B. Chmieliński, *Rozważania nad naukami o bezpieczeństwie i bezpieczeństwem społeczności lokalnych*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30), s. 60.

gdy spojrzymy na bezpieczeństwo przez pryzmat systematyki nauk i badań naukowych, to z kryterium, jakim jest przedmiot badań (...) wyraźnie widać, że całość zagadnień dotyczących bezpieczeństwa należy usytuować w obszarze badań, które korzystają z dorobku metodologicznego takich dyscyplin jak: politologia, historia, socjologia, ekonomia, zarządzanie, stosunki międzynarodowe, inne³⁹.

Ważne jest zatem pytanie o to, jak daleko i w jaki sposób można wyjść poza obszar badawczy własnej dyscypliny, aby nie utracić swej tożsamości i przynależności badawczej⁴⁰.

HETEROGENICZNOŚĆ, RÓŻNORODNOŚĆ I WEWNĘTRZNA ZŁOŻONOŚĆ ZJAWISK

Deskrypcja i eksplanacja zjawiska rozpatrywanego zarówno w kontekście nauk o polityce i administracji, jak i nauk o bezpieczeństwie mają charakter temporalny, ponieważ wiele fenomenów życia społeczno-politycznego ulega przekształceniom. Andrzej Chodubski uznał, że wyzwaniem badań politologicznych jest zwrócenie uwagi na nieustannie zmieniającą się rzeczywistość, w której uwzględnić należy zarówno proste mechanizmy życia społecznego, jak również te bardziej skomplikowane i złożone, aby w efekcie rozważań podjąć próbę całościowej oceny działania systemów politycznych w skali międzynarodowej⁴¹.

Podobna sytuacja prezentuje się w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Pewne teorie, rozważania tracą na aktualności na rzecz nowych przemyśleń. Przykładem może być koncepcja przestępczości Cesarego Lombroso, według którego to uwarunkowania fizyczne i psychologiczne determinują działania przestępcze człowieka. Ponadto, zdaniem autora, budowa czaszki człowieka, jego specyficzne uwarunkowania fizyczne mogą wpływać na popełnianie przestępstw poszczególnych rodzajów. Teoria przestępców z urodzenia jest dziś nieaktualna i nie znajduje swojego zastosowania w wyjaśnianiu przyczyn przestępczości, podobnie jak teorie genetyczne, w których wskazuje się na skłonności do popełniania czynów zabronionych w procesie dziedziczenia pewnych cech⁴². Warto również zwrócić uwagę na fakt, że powyższe zagadnienia z zakresu przestępczości dotyczą kontekstu kryminologicznego, który wykorzystuje dorobek nauk przyrodniczych.

Innym przykładem może być interpretacja bezpieczeństwa militarnego w kontekście ogólnego pojmowania i zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Bezpieczeństwo tego rodzaju niegdyś stanowiło fundamentalny element analizy poznawczej bezpieczeństwa.

³⁹ J. Buczyński, *Teoria bezpieczeństwa: procedury i metody badawcze*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2011, nr 2, s. 57-58.

⁴⁰ J. Nocoń, *Współczesne dylematy politologicznej profesji. W poszukiwaniu tożsamości nauki o polityce*, „Świat Idei i Polityki” 2008, t. 8, nr 17, s. 86.

⁴¹ A. Chodubski, *Kierunki i specyfika współczesnych badań politologicznych w Polsce*, [w:] *Internacjonalizacja polskich ośrodków politologicznych*, red. T. Domański, A. Stępień-Kuczyńska, A. Włodarska-Frykowska, Łódź 2017, s. 27.

⁴² W. Friedrich, *Przestępczość w kontekście uwarunkowań psychologicznych sprawców*, „Ogrody Nauk i Sztuk” 2015, t. 5, nr 5, s. 85.

Wyścig zbrojeń w dwubiegunowym systemie ładu światowego XX wieku sprawił, że to właśnie bezpieczeństwo militarne stało się priorytetowe w ówczesnej rzeczywistości. Dziś natomiast, bezpieczeństwo o charakterze militarnym, choć oczywiście dostrzegalne i poddawane analizom i badaniom, zostało zredefiniowane i ustąpiło miejsca innym rodzajowościom, m.in. bezpieczeństwu ekonomicznemu, społecznemu czy cyberbezpieczeństwu.

Podobna transformacja pojęciowa dokonała się na płaszczyźnie zjawiska terroryzmu. Narracja związana z nowym postrzeganiem zagrożeń terrorystycznych i bezpieczeństwa państwa nabrała mocy w związku z wydarzeniami w 2001 r. w Stanach Zjednoczonych. Do czasu ataku na World Trade Center pojmowanie terroryzmu w Ameryce nie dotyczyło grup terrorystycznych, lecz jednego człowieka – Teda Kaczynskiego⁴³. Słynny Unabomber dokonał licznych zamachów bombowych, wysyłając m.in. do redakcji znanych dzienników i czasopism przesyłki z ładunkami wybuchowymi⁴⁴. Ten znany anarchoprymitywista w swoim manifestie politycznym poddał szerokiej krytyce postęp społeczny, technologiczny i gospodarczy, wyrażając swój stanowczy sprzeciw wobec dynamicznie rozwijających się wówczas zjawisk.

Dopiero wydarzenia 11 września 2001 r. zapoczątkowały nową erę definiowania terroryzmu. Zmieniła się percepcja tego zjawiska – od działań indywidualnych po grupowe o podłożu politycznym, religijnym i ideologicznym. Nowa identyfikacja i narracja o terroryzmie, choć zapoczątkowana wydarzeniami w Stanach Zjednoczonych Ameryki, szybko zyskała kontekst międzynarodowy i światowy. Symbolika i kontekst znaczeniowy ówczesnych wydarzeń są niezwykle aktualne, ponieważ istotnie zdeterminowały one współczesne pojmowanie terroryzmu i bezpieczeństwa państwa.

Zmienność rzeczywistości społeczno-politycznej przyczynia się do rozszerzania pola badawczego nauk o polityce i administracji oraz nauk o bezpieczeństwie. Dyscypliny te są wieloaspektowe, korzystają zatem z dorobku innych dyscyplin naukowych. Zarówno nauki o polityce i administracji, jak i nauki o bezpieczeństwie wypełniają określone funkcje teoretyczne i praktyczne. Dotyczy to możliwości kreowania nowych konstruktów myślowych, teoretycznych oraz przedstawiania odmiennych perspektyw poznawczych dla nowych obiektów życia społecznego. Natomiast w warstwie praktycznej przyczyniają się one do zmiany postaw np. decydentów politycznych, wyborców czy sposobu działania poszczególnych instytucji państwowych.

Relacyjność i użyteczność różnorodnych dyscyplin naukowych i podejmowanie wspólnych badań w ramach odmiennych dyscyplin są zauważalne nie tylko w naukach o polityce i administracji i naukach o bezpieczeństwie. Warto zwrócić uwagę również na przenikanie się obszarów ekonomicznych i psychologicznych. Jak zauważył Andrzej Misiuk, *ekonomiczna teoria przestępstw autorstwa laureata Nagrody Nobla Gary'ego Beckera w 1967 roku była dziełem, które znacząco przyczyniło się do uwzględniania elementów psychologicznych w podejmowaniu decyzji ekonomicznych*⁴⁵.

⁴³ Ted Kaczynski – amerykański matematyk, terrorysta i seryjny morderca. Działal w latach 70.-90. XX wieku.

⁴⁴ R. Borkowski, *Terroryzm międzynarodowy*, [w:] *Zagrożenia i instytucje bezpieczeństwa międzynarodowego*, red. E. Cziomer, Kraków 2016, s. 78.

⁴⁵ A. Misiuk, *Nauki o bezpieczeństwie...*, s. 21.

Kwestie bezpieczeństwa i polityki zawsze budziły zainteresowanie licznych badaczy. Wielowymiarowe i wieloaspektowe analizy poszczególnych zjawisk społecznych w obrębie nauk o polityce i nauk o bezpieczeństwie wskazują na polimorficzny charakter przedmiotu badań obu dyscyplin. Co więcej, zjawiska wchodzące w skład powyższych dyscyplin naukowych nie stanowią enumeratywnego katalogu.

FUNKCJE NAUK O POLITYCE I NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

Nauki o polityce i administracji oraz nauki o bezpieczeństwie, które składają się na dyscyplinę nauk społecznych, wykazują szereg istotnych funkcji. Pierwsza z nich to funkcja deskryptywna, która ma na celu opisanie funkcjonowania określonego zjawiska, procesu, wydarzenia. Druga funkcja nauk społecznych to funkcja eksplanacyjna, która dąży do wyjaśnienia istoty pewnego fenomenu, jak również pokazania towarzyszących mu związków przyczynowo-skutkowych. Następna funkcja odwołuje się do przyszłych skutków i pełni rolę predyktywną polegającą na poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie: „jak będzie?”⁴⁶. Funkcja instrumentalna z kolei skorelowana jest z przewidywaniem i kształtowaniem zdarzeń przyszłych. Ostatnia, czyli funkcja ideologiczna polega na *poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o cele działania*⁴⁷.

Ponadto wyróżnia się również funkcję praktyczną nauk społecznych, w której istnieje możliwość zastosowania rozwiązań naukowych wobec istniejących problemów społecznych. Ostatnia funkcja, którą należy zaprezentować w kontekście nauk społecznych, w tym nauk o polityce i administracji oraz nauk o bezpieczeństwie, to funkcja ideologiczna, bowiem niezależnie od zakreślonych celów badawczych, nauki społeczne kształtują postawy ludzi i postrzeganie przez nich otaczającego świata⁴⁸. Na tę ważną rolę nauk społecznych zwrócił uwagę Jerzy Wilkin, zdaniem którego *nauki społeczne – chcąc, nie chcąc – ale najczęściej chcąc, pełnią też funkcję ideologiczną, kształtując poglądy ludzi na świat i stosunek ludzi do różnych spraw: politycznych, społecznych, religijnych i innych*⁴⁹.

ZAKOŃCZENIE

Podejmując próbę analizy określonego zjawiska, szczególnie w kontekście nauk społecznych, jak również w obrębie prezentowanej przez badacza dyscypliny naukowej, należy być świadomym możliwości rozpatrywania danego fenomenu w innych, odrębnych kontekstach. Przedmiot badania zarówno w naukach o polityce i administracji,

⁴⁶ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 29.

⁴⁷ A. Misiuk, *Nauki o bezpieczeństwie...*, s. 25.

⁴⁸ J. Wilkin, *Komu potrzebne są nauki społeczne? Nauki społeczne w polskiej i europejskiej przestrzeni badawczej oraz w rozwiązywaniu problemów rozwoju*, „Nauka” 2012, nr 4, s. 22.

⁴⁹ Tamże.

jak i naukach o bezpieczeństwie wymaga pogłębionej, wielowątkowej refleksji na gruncie wielu dyscyplin naukowych. Niemożliwy jest zatem całkowity izolacjonizm przedmiotowy, w którym enumeratywnie występowałyby określone zjawiska możliwe do analizy tylko i wyłącznie w obszarze nauk o polityce i administracji lub nauk o bezpieczeństwie.

Dynamika przekształceń społecznych determinuje wyłanianie się nowych zjawisk rzeczywistości społeczno-politycznej. Przekraczanie granic poznawczych dla omawianych fenomenów, szczególnie tych występujących w sferze społecznej, jest zabiegiem niezwykle użytecznym i ważnym w perspektywie ukazania pełnowymiarowej problematyki analizowanego zjawiska. Podsumowaniem rozważań nad przedmiotem badań w naukach o polityce i administracji oraz w naukach o bezpieczeństwie mogą być słowa Zbigniewa Bloka: *mając świadomość, iż przedmiot badań w naukach społecznych ma w dużym stopniu charakter polimorficzny wyrażający się wielowymiarowością, wieloaspektowością i wielopoziomowością analizy, dostrzegam jednak sens zajmowania się tożsamością przedmiotową, ale nie z myślą o końcowym sukcesie tego przedsięwzięcia co ze względu na efekty uboczne tych poszukiwań*⁵⁰.

Istotniejsze jest bowiem zrozumienie otaczającej nas rzeczywistości i funkcjonujących w niej zjawisk niż próby wyznaczenia ścisłego pola poznawczego w obrębie nauk o polityce i administracji i nauk o bezpieczeństwie.

Analizując wszelkie wątpliwości związane z tożsamością nauk o bezpieczeństwie i zarzuty kierowane wobec dyscypliny w związku z brakiem jednolitości zarówno metodologicznej, jak i ontologicznej, które skutkować mogą ewentualną utratą naukowej autonomii, należy podkreślić pozytywne przesłanki płynące z omawianej niejednorodności⁵¹. Możliwość podejmowania interdyscyplinarnych badań oraz czerpanie z doświadczeń i z dorobku innych dyscyplin naukowych dają w efekcie pełniejszą optykę. Dzięki kompleksowej, wielowątkowej analizie można uzyskać pełniejszy obraz badanych zjawisk.

Podobnie jest w naukach o polityce i administracji, gdzie istnieje względnie niewiele zjawisk o ścisłej politycznej genezie. Niemniej w procesie upolitycznienia określonego fenomenu nabiera on cech politycznych, co umożliwia jego analizę z perspektywy nauk o polityce i administracji. Nie należy jednak sytuacji tych demonizować, a raczej uznać takie zabiegi za użyteczne dla analizy zjawisk wchodzących w skład szeroko rozumianych nauk społecznych, które charakteryzują się dynamiką i niejednoznacznością. Jest to szczególnie istotne z perspektywy omawianych w ramach niniejszego artykułu dwóch dyscyplin naukowych, ponieważ właściwe administrowanie systemem instytucjonalnym (dodatkowo również prawnomaterialnym) państwa, m.in. licznych służb i organów ochrony prawa, determinuje odpowiedni i oczekiwany poziom

⁵⁰ Z. Blok, *Drogi poszukiwania tożsamości „nauki o polityce”*, „Przegląd Politologiczny” 2013, nr 4, s. 45.

⁵¹ Zaakcentować należy również fakt, że politologia nie ma tak bogatego rodowodu naukowego, jak inne dyscypliny naukowe. Rodziła się również na tle ważnych wydarzeń historycznych i naukowych, co skutkowało dylematami dotyczącymi przedmiotu badań, wzorców poznania czy roli teorii, które to elementy były dotychczas odmiennie interpretowane. Szerzej na ten temat: G.L. Munck, *The Past and Present of Comparative Politics*, [w:] G.L. Munck, R. Snyder, *Passion, Craft, and Method in Comparative Politics*, Baltimore 2007, s. 32.

bezpieczeństwa. Rozpatrując zagadnienie bezpieczeństwa państwa, należy zatem podjąć analizę zjawiska zarówno w perspektywie nauk o polityce i administracji, jak również nauk o bezpieczeństwie, które razem tworzą spójny i transparentny obraz analizowanej rzeczywistości społecznej.

Delimitacja i separacja powyższych dyscyplin wydają się obecnie niemożliwe, ponieważ uzupełniają się one, czyniąc poszczególne zjawiska społeczne zrozumiałymi i kompleksowo interpretowanymi. Tytułem przykładu warto wspomnieć o wydarzeniach zapoczątkowanych w 2019 roku. Po pandemii COVID-19 rozpoczęto badanie jej skutków nie tylko na poziomie biologicznym (tj. zdrowotnym), lecz również z perspektywy socjologicznej, a więc analizę skutków społecznych. Izolacja, jak również przejście w tryb pracy zdalnej zarówno dzieci, młodzieży, jak i osób dorosłych sprawiły, że wykształciły się nowe kompetencje cyfrowe. Nie zawsze jednak związane są one z pozytywnymi aspektami. Pandemia koronawirusa uwidoczniła bowiem intensyfikację przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich dokonywanych za pomocą sieci komputerowej⁵². To zachwianie cyberbezpieczeństwa wyrażane często przez władze państw i organizacje międzynarodowe znalazło swoje odzwierciedlenie w statystykach i raportach⁵³.

Dodatkową egzemplifikacją uzupełniania się nauk o polityce i administracji oraz nauk o bezpieczeństwie jest również analiza globalnych trendów dotyczących bezpieczeństwa na szczeblu państwowym i międzynarodowym. Ta wielowymiarowa i wielowątkowa analiza pozwala na usystematyzowanie odpowiednich strategii bezpieczeństwa, określenie interesów i celów państwowych i organizacji międzynarodowych, czy chociażby podjęcie dyskursu na temat polityk bezpieczeństwa międzynarodowego.

Założyć można, że w bliskiej perspektywie nastąpi integralność nauk o polityce i administracji oraz nauk o bezpieczeństwie. Usilne zaznaczanie granic poznawczych oraz akcentowanie autonomii i hermetyczności poszczególnych dyscyplin naukowych skutkują tym, że analiza badawcza i przedmiot poznania stają się niekompletne, jednowymiarowe. Ta nieredukcjonistyczna postawa syntetyzująca wielość koncepcji nie wypiera bowiem wcześniej zastanego porządku naukowego, nie hierarchizuje perspektyw poznawczych. Stwarza przestrzeń badawczą ewolucyjną, oderwaną od fragmentarycznych analiz, co czyni z badacza poniekąd wolnego i bardziej świadomego kreatora i obserwatora zjawisk.

Analizując potencjalny rozwój nauk o polityce i administracji i nauk o bezpieczeństwie, należy podkreślić, że *żadna dyscyplina naukowa nie jest zamkniętą, ustaloną i nieodwołalnie skryształizowaną całością*⁵⁴.

⁵² M. Skórzewska-Amberg, *Online Child Grooming – Some Remarks Against the Background of the Pandemic*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2021, t. 13, nr 4, s. 75.

⁵³ Raport Europolu *Exploiting Isolation: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic*, Europol 2020, [online] https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/europol_covid_report-cse_jun2020v3_0.pdf, 3 VII 2023; raport COVID-19 and Missing & Exploited Children, National Center for Missing & Exploited Children, [online] <https://www.missingkids.org/blog/2020/covid-19-and-missing-and-exploited-children>, 3 VII 2023.

⁵⁴ W. Szewczak, *Struktura wiedzy teoretycznej...*, s. 71.

BIBLIOGRAFIA

- Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002.
- Bäcker R. [et al.], *Metodologia badań politologicznych*, Warszawa 2015.
- Baldwin D.A., *Security Studies and the End of Cold War*, „World Politics” 1995, vol. 48, no. 1.
- Barr L., Deliso M., *Unabomber Ted Kaczynski Dies by Possible Suicide in Prison*, [online] <https://abcnews.go.com/US/unabomber-ted-kaczynski-found-dead-jail-cell/story?id=99984583>.
- Blok Z., *Drogi poszukiwania tożsamości „nauki o polityce”*, „Przegląd Politologiczny” 2013, nr 4.
- Blok Z., Kołodziejczak M., *O statusie i znaczeniu kategorii polityki i polityczności w nauce o polityce*, „Studia Politologiczne” 2015, vol. 37.
- Borkowski R., *Terroryzm międzynarodowy*, [w:] *Zagrożenia i instytucje bezpieczeństwa międzynarodowego*, red. E. Cziomer, Kraków 2016, s. 78.
- Buczyński J., *Teoria bezpieczeństwa: procedury i metody badawcze*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2011, nr 2.
- Buzan B., Hansen L., *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge 2009.
- Chmieleński B., *Rozważania nad naukami o bezpieczeństwie i bezpieczeństwem społeczności lokalnych*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30).
- Chojnowski L., *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe. Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki” 2012, t. 165, nr 3.
- Czupryński A., *Istota nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2020, nr 73, t. 1.
- Chodubski A., *Kierunki i specyfika współczesnych badań politologicznych w Polsce*, [w:] *Internacjonalizacja polskich ośrodków politologicznych*, red. T. Domański, A. Stępień-Kuczyńska, A. Włodarska-Frykowska, Łódź 2017.
- Exploiting Isolation: Offenders and Victims of Online Child Sexual Abuse During the COVID-19 Pandemic*, Europol 2020.
- Friedrich W., *Przestępczość w kontekście uwarunkowań psychologicznych sprawców*, „Ogrody Nauk i Sztuk” 2015, t. 5, nr 5.
- Hejmej A., *Interdyscyplinarność i badania komparatystyczne*, „Wielogłos. Pismo Wydziału Polonistyki UJ” 2007, nr 1 (1).
- Hudzik J.P., *Kwestia interdyscyplinarności w politologii*, [w:] *Przedmiot poznania politologii. Podstawy dyscypliny nauki*, red. R. Skarżyński, Białystok 2014.
- Jacobs J.A., *Sidebar: The Need for Disciplines in the Modern Research University*, [w:] *The Oxford Handbook of Interdisciplinarity*, Oxford 2017.
- Kamiński S., *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*, Lublin 1970.
- Karwat M., *Polityczność i upolitycznienie. Metodologiczne ramy analizy*, „Studia Politologiczne” 2010, vol. 17.
- Kasza J., *Między polityką a politycznością. Analiza dyskursów politycznych z punktu widzenia (kulturowej) ekonomii politycznej*, „Zarządzanie Publiczne” 2018, nr 3 (43).
- Kitler W., *Transdyscyplinarność badań w naukach o bezpieczeństwie i w naukach o obronności*, [w:] *Metodologiczne i dydaktyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, red. W. Kitler, T. Kośmider, Warszawa 2015.

- Laska A., *Polityka jako przedmiot badań w realiach instrumentalizacji politologicznego rozumu*, „Przegląd Politologiczny” 2014, nr 4.
- Lutostański M., *Idea wyodrębnienia dyscypliny naukowej „nauki o bezpieczeństwie” i jej konsekwencje*, „Historia i Polityka” 2018, nr 25(32).
- Malendowicz P., *Ekstremizm polityczny a bezpieczeństwo państwa i ład międzynarodowy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2015, nr 33.
- Malendowicz P., *Nacjonalizm i anarchizm. Analiza komparatystyczna myśli i ruchu*, [w:] *Studia z dziejów anarchizmu (3). Wojna domowa w Hiszpanii (1936-1939)*, red. R. Skrycki, Chojna 2018.
- Matera R., *Wybrane argumenty na rzecz interdyscyplinarności badań na styku nauk ekonomicznych i politycznych*, „Polityka i Społeczeństwo” 2013, nr 4(11).
- Misiuk A., *Nauki o bezpieczeństwie – geneza, istota i perspektywy rozwoju*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” 2018, t. 50, z. 2.
- Misiuk A., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30).
- Mouffe Ch., *Polityczność. Przewodnik „Krytyki Politycznej”*, Warszawa 2008.
- Munck G.L., *The Past and Present of Comparative Politics*, [w:] G.L. Munck, R. Snyder, *Passion, Craft, and Method in Comparative Politics*, Baltimore 2007.
- National Center for Missing & Exploited Children, [online] <https://www.missingkids.org/blog/2020/covid-19-and-missing-and-exploited-children>.
- Niżnik J., *Przedmiot poznania w naukach społecznych*, Warszawa 1979.
- Nocoń J., *Współczesne dylematy politologicznej profesji. W poszukiwaniu tożsamości nauki o polityce*, „Świat Idei i Polityki” 2008, t. 8, nr 17.
- Pierchalski F., *Polityka jako rozmyty przedmiot badań*, [w:] *Metafory polityki*, red. B. Kaczmarek, t. 4, Warszawa 2013.
- Pogonowska B., *Kulturowe ujęcie zagadnienia obiektywizmu badań ekonomicznych*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2016, nr 2(80).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz.U. 2022 poz. 2202.
- Skarżyński R., *Podstawowy dylemat politologii I (2010)*, [w:] *Przedmiot poznania politologii. Podstawy dyscypliny nauki*, red. R. Skarżyński, Białystok 2014.
- Skarżyński R., *Podstawowy dylemat politologii. Dyscyplina nauki czy potoczna wiedza o społeczeństwie? O tradycji uniwersytetu i demarkacji wiedzy*, Białystok 2012.
- Skórzewska-Amberg M., *Online Child Grooming – Some Remarks Against the Background of the Pandemic*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2021, t. 13, nr 4.
- Szczepański J., *Dyscyplina nauk o polityce: status teoretyczny i prawny*, [w:] *Nowe spojrzenia w naukach o polityce*, t. 5, red. A. Dąbrowski, M. Ludwiniak, Warszawa 2014.
- Szewczak W., *Specyfika badań politologicznych w Polsce*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2023, vol. 78.
- Szewczak W., *Struktura wiedzy teoretycznej a przedmiot badania politologii*, „Studia Politologiczne” 2017, vol. 46.
- Szynowski R., *Nauki o bezpieczeństwie a nauki o administracji*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 21.

Taylor B., *The Evolution of National Security Studies*, Canberra 2012.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, Dz.U. 1997 nr 89 poz. 604.

Wilkin J., *Komu potrzebne są nauki społeczne? Nauki społeczne w polskiej i europejskiej przestrzeni badawczej oraz w rozwiązywaniu problemów rozwoju*, „Nauka” 2012, nr 4.

Wróbel S., *Granice polityczności. Czy to, co prywatne może stać się polityczne?*, [w:] *Od filozofii polityki do praktyki politycznej*, red. A. Szahaj, Toruń 2006.

Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego. Koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Warszawa 1999.

Anna HERNACKA-JANIKOWSKA – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce i administracji. Adiunkt na Wydziale Prawa i Ekonomii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Autorka artykułów naukowych w czasopismach i pracach zbiorowych.